

ОСТАННІ РОКИ ЖИТТЯ ОЛЕКСАНДРА КСАВЕРІЙОВИЧА БУЛАТОВИЧА

Олександр Ксаверійович Булатович - видатний географ-мандрівник, картограф і етнограф, письменник, дипломат, військовий, теолог-схимник. Народився у 1870 році у російському місті Орел, але дитинство провів у с.Луциківка Лебединського повіту Харківської губернії (нині - Білопільський район Сумської області).

Життєвий шлях цієї відомої особистості намагаються простежити вже давно. На сторінках книг, журналів і газет часто можна побачити статті, написані А.В.Головачем [4, с.31-33], М.Рябовою, В.Шерстюком [1, с.6-8], Н.Калініченко [1, с.33] та іншими. До 140-річчя з дня його народження у 2009 році була видана книга *«Отець Антоній»* за участі історичного клубу ім. Булатовича. І хоча вже дуже багато сказано про нашого земляка, він досі привертає увагу досвідчених дослідників і молодого покоління.

Булатович був нагороджений орденом Святої Анни 2-го ступеня з мечами, орденом Святого Володимира 4-го ступеня з мечами й бантом, орденом Почесного легіону (за рятування із полону французького місіонера сеньора Лавесьєра у час придушення *«повстання боксерів»* в 1900 році), вищою воєнною нагородою Ефіопії при негусі Менеліку II - золотий щит і шабля, яку подарувала раса Вальде Георгіс, Георгієвським хрестом [5].

Хотілося б докладніше зупинитися на останньому періоді життя Олександра Булатовича. У 1906 році він пішов у відставку. Причиною цього було невдале відрядження у кінці червня 1900 року до Китаю, де він захворів на тиф. Хвороба дала ускладнення на очі. Саме тоді він стає послушником Важезерської Никифоро-Генадіївської пустині Олонецької єпархії [1, с.36]. Те, що він пішов у монахи, було наслідком впливу сімейних традицій, подій в Ефіопії та Китаї, погіршення здоров'я, а також спілкування з протоієреєм Іоанном Кронштадським. Саме по його благословінню Булатович поїхав на Афон, де у 1907 році був пострижений у монахи. Разом із ним постриглося ще четверо солдатів із його колишнього ескадрону [1, с.36-37]. Прийняття схими дуже змінило Булатовича (з цього часу він - отець Антоній). Він веде ізольоване життя, тримається осторонь від усіх [2, с.62].

У 1912-1913 роках він захоплюється боротьбою ім'яславців та ім'яборців. [2, с.62]. Отець Антоній стає організатором бунту, де його прихильники захопили монастир. Російський уряд намагався

придушити цей бунт і направив туди корабель *«Херсонес»*. Облога тривала три дні. У результаті 820 монахів було заарештовано і насильно відправлено до Одеси [4, с.33]. Про бунт на Афоні писали в усіх газетах. Постаць гусара-схимника здавалася дуже цікавою письменникам І.Льфу і Є.Петрову, вони навіть втілили цей образ в Олексія Буланова у *«Дванадцяти стільцях»* [2, с.62].

У 1914 році, в якості священика Булатович відправляється на фронт, де виконує обов'язок духовного пастиря для поранених солдат і продовжує бути відважним офіцером, піднімаючи бойовий дух солдат. Але тяжкі хвороби змушують його повернутися до Петербурга [3, с.56].

У 1917 році він мешкає у сестри в Петербурзі, але потім повертається на батьківщину [2, с.63]. Житель с.Луциківка Павленко Григорій Васильович описує Булатовича у той неспокійний період такими словами: *«На люди він не показувався майже, казали, що в нього хворі очі. Але інколи він служив у церкві. Тоді багато людей збиралося почути його спів. Бо співав він чудово красивим голосом»* [1, с.21].

Але яким непередбачуваним було його життя, так раптово і непередбачувано він загинув. У 1919 році Булатовича знайшли мертвим у спорудженій ним келії. Основна версія - його було вбито грабіжниками. Але існує ще вірогідна версія, що цей злочин було організовано більшовиками як захід по знищенню класового ворога [3, с.56-57].

Сумський краєзнавець Г.Т.Петров зробив такий запис про його загибель від рук жителя села Граминоного І.І.Шевченка: *«На каторзі в Сибірі був Левко (?). Він крав коней. У с.Граміне його піймали в 1917 р. В революцію відпустили. Став у с.Луциківці головою сільради. Він організував убивство Булатовича і Чортенка Івана (у селі Павлівці, вона ж - і Чортівщина, а тепер - у складі с.Голубівка). Чортенко - присяжний повірений Лебединського повіту жив у Чортівщині. Прийшли троє, - усі місцеві, - вночі.*

Там, де жив, і убили. Були цінні речі, позолочений щит, золоті гроші - це забрали. Василь Басенко - прикажчик Булатовича - бачив і знав тих, хто убив. Убивці ще жили у 1970 році. Це як би очищення села від класового ворога» [1, с.44].

Отже, можемо зробити висновок, що суспільно-політична ситуація в країні суттєво вплинула на життя Олександра Булатовича. Революція, що відбулася за рік до цього: старої країни вже не було, а нової - ще не було. Це час, коли йшла братовбивча громадянська війна, країна знаходилася на зламі. Духовних цінностей практично не існувало. Влада постійно змінювалася, але

врешті-решт перейшла до більшовиків, які добре нам відомі своєю ідеологією і методами жорстокої класової боротьби. Розруха в країні - розруха в душах людей.

Отець Антоній розумів, що він, колишній офіцер царської армії, служитель культу є ворожим елементом для існуючої влади, якого вона обов'язково повинна позбутися [2, с.63]. Але ця обставина його не зупинила, а навпаки, додала сил. Отець Антоній не озлобився, продовжував постійно спілкуватися з односельцями та правити у церкві [1, с.40]. Він намагався дати людям те, в чому вони вже давно зневірилися. Своїми проповідями він направляв їх на вірний шлях, наповнював душі людей вірою та надією. І цим повертав їх до життя.

1. *Котницька С.П.* Отець Антоній (О.К.Булатович). - Суми: Видавництво «Ярославна», 2009. - 72 с.

2. *Харченко В.* Про Булатовича О.К. // Сумська старовина. - №№V-VI. - 1999. - С.58-64.

3. Сумщина в іменах: Енциклопедичний довідник / Головний редактор *В.Б.Звагельський*. - 2-ге видання, перероблене та доповнене. - Суми: Рекламно-видавниче об'єднання «АС-Медіа», Сумський державний університет, Видавничий дім «Фолігрант», 2004. - 776 с.

4. *Головач А.В.* Герой не нашого часу, людина-легенда // Географія. - №24(100). - 2007. - грудень.

5. Александр Ксаверьевич Булатович. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://ru.wikipedia.org/wiki/Булатович_А.

КОВАЛЕНКО Я.А.

ВИДАТНА ПОСТАТЬ УКРАЇНИ: ХРИСТИНА ДАНИЛІВНА АЛЧЕВСЬКА

Христина Данилівна Алчевська (у дівочтві Журавльова) народилася 16 квітня 1841 р. в м.Борзна Чернігівської губернії у дворянській родині. Батько - Данило Журавльов, хоч і вчителював, був людиною жорстокою, обмеженою і, як не дивно, намагався вибити з доньчиної голови мрії про елементарну освіту. Ази науки Христина Журавльова опанувала, підслуховуючи за дверима кімнати, де найнятий за п'ять карбованців семінарист навчав грамоті братів, а те, що проходили брати згодом, у гімназії, сестра з їхніх підручників осягала самогужки. Мати, вихованка Смольного інституту Анна Вуїч, окрім матеріальних достатків і природного розуму, мала ще й великі артистичні здібності. Вона була донькою героя війни 1812 р. генерала Вуїча [2]. Юність вона провела в Курську, куди переїхала її родина. Тут, навчаючи письма селянських

дітей, уперше випробувала свої сили на ниві народної освіти. Христина Алчевська з самого дитинства мріяла стати вчителькою. Хоча отримати професійну освіту їй так і не вдалося.

Вийшовши заміж у 1862 р. за відомого підприємця та мецената Олексія Алчевського, Христина переїхала до Харкова. Тут молода жінка стала активним членом товариства «Громада», діячі якого ставили за мету відновити єдність інтелігенції з народом, сприяти народному просвітництву. Так і почалася серйозна громадська діяльність [1].

Найвагомішим внеском Х.Алчевської в розвиток народної освіти стала її діяльність як засновниці, вчительки, наставниці й керівника великої групи педагогів Харківської приватної жіночої недільної школи, відкритої 13 травня 1862 р., яку вона утримувала власним коштом.

Після повсюдної заборони руху «недільників» 10 червня 1862 р. Христина Данилівна запросила своїх учениць продовжити навчання у неї вдома. Майже вісім років її жіноча недільна школа перебувала на нелегальному становищі. На шляху до офіційного відкриття школи поставало безліч усіляких перешкод, зокрема відсутність належного приміщення та вчительського диплома у Христі Данилівни, якій довелося скласти екзамен. Нарешті, 22 березня 1870 р. в будинку міського парафіяльного училища відбулось офіційне відкриття Харківської приватної недільної школи. У цьому навчальному закладі в різний час здобули освіту майже 17 тис. жінок [3].

У 1879 р. Х.Алчевська влаштувала подібну до харківської, недільну школу в селі Олексіївка на Катеринославщині. Педагогічний досвід Христини Данилівни підказував, що школі потрібний талановитий, творчий учитель. У 1887 р. вибір її впав на Бориса Дмитровича Грінченка - учителя, що здобув славу в Олексіївській школі. Школа не була українською. Діти вчилися за московськими підручниками і повинні були скласти екзамен за затвердженою програмою російською мовою. Однак школярі знали історію й географію України, знали всіх відомих письменників. Безумовно, спроби вчити українських дітей на їхній рідній мові, учити рідну історію і культуру не десь, а у русифікованому Слов'яносербському повіті, було воістину революційним актом, вчинком величезної громадянської мужності. Незважаючи на заборони, Алчевська проводила заняття на українській та російській мовах, склавши для учнів підручник «Книга для взрослых» (1899-1900). Кожний свій здобуток Алчевська читала учням і вела спостереження, як сприймали прості слухачі зміст, які вони робили